

บทที่ 1

บทนำ

การศึกษาได้มีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน ตามการเปลี่ยนแปลงและการขยายตัวของสังคมอันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเอกัตบุคคลและสังคมโดยรวมและ "การศึกษานั้นไม่เป็นเพียงสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในระดับพื้นฐานเท่านั้น หากแต่เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่เป็นแกนกลางของสังคมซึ่งองค์กรทุก ๆ ส่วนของสังคมต้องพึ่งพิงกัน" (บรรจง จันทรส 2522:28) เอกัตบุคคลและสังคมจะพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการศึกษาเพียงใด นั้นขึ้นอยู่กับการจัดการศึกษา

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นักการศึกษาถือว่าหลักสูตรเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา เพราะว่า "หลักสูตรเป็นเสมือนโครงการและแนวทางเพื่อนำการศึกษาไปสู่จุดหมายปลายทาง" (กรมการฝึกหัดครู 2520: 1) สุมิตร คุณานุการ (2523:2) กล่าวถึงหลักสูตรสรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นโครงการของการปฏิบัติ เพื่อให้ความมุ่งหมายทางการศึกษาวรรลุถึงผลสำเร็จและเป็นแนวทางที่จะนำความมุ่งหมายทางการศึกษาไปสู่ผลสำเร็จ ดังนั้นในการจัดการศึกษาแต่ละระดับและแต่ละสาขาต่างก็มีหลักสูตรสำหรับเป็นโครงการและแนวทางจัดการศึกษาโดยเฉพาะ นอกจากนี้หลักสูตรยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการเรียนการสอน "เพราะตัวหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดว่า ตลอดเวลาครั้งหนึ่งในชีวิตสถาบันอุดมศึกษาของนิสิตนักศึกษา นั้นเขาต้องเรียนรู้แค่ไหน และในตัวผู้สอนก็จะทราบว่ามีเนื้อหาและประสบการณ์อะไรที่ควรจะให้กับผู้เรียน" (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ 2524:34)

หลักสูตรทางการศึกษาในประเทศไทยยังมีปัญหาอยู่หลาย ๆ ประการ ดังที่ไพฑูริย์ สินลารัตน์ (เรื่องเดียวกัน :32-33) ได้เสนอปัญหาหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา สรุปสาระได้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นจำนวนมากขาดปรัชญาและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนต่อการปฏิบัติ ทำให้ผู้สอนและนิสิตนักศึกษา เกิดความสับสน

2. เนื้อหาหลักสูตร ไม่เหมาะสม เป็นวิชาการมากเกินไป เฉพาะด้านเกินไป ไม่สัมพันธ์กับสังคม ไม่ครอบคลุมปัญหาใหม่ ๆ ของสังคม

3. การจัดหลักสูตร ไม่เหมาะสม จัดเนื้อหาที่มีลักษณะคงตัว เป็นขั้นตอนมากเกินไป ไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนน้อย และไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสามารถเฉพาะบุคคล

4. หลักสูตรและการสอนไม่สัมพันธ์กัน ผู้จัดทำหลักสูตรหรือคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรมักดำเนินการปรับปรุงหลักสูตร ไปเองโดยเอกเทศ ผู้สอนก็สอนแต่ละวิชาตามที่ตนเองถนัด และสนใจ แต่ละวิชาไม่ประสานสัมพันธ์กัน อาจเกิดความซ้ำซ้อนในแต่ละวิชา ทำให้หลักสูตรไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

5. ปัญหาเฉพาะแต่ละหลักสูตร วิชาชีพ แต่ละหลักสูตรต่างมีปัญหาเฉพาะแตกต่างกัน เช่นหลักสูตรวิชาชีพครู การฝึกฝนงานอาชีพยังน้อยเกินไป หลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์ยังขาดการฝึกฝนค้วของจริง ขาดการฝึกฝนด้านมนุษยสัมพันธ์และเทคนิคการบริหาร เป็นต้น

การประเมินหลักสูตรจะทำให้ทราบปัญหาและแนวทางปรับปรุงหลักสูตรชัดเจนขึ้น เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้นและเหมาะสมต่อไป เพราะ "การประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ผลจากการวัดในแง่คุณค่าต่าง ๆ ของสิ่งที่ประเมิน เพื่อนำมาพิจารณาาร่วมกันและสรุปว่า จะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนานั้นว่า เป็นอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด หรือได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข" (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2525:203) และการประเมินหลักสูตรยังเป็นกระบวนการที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีลำดับดังนี้ (อ้างถึงใน สุมิตร คุณานุก 2523:

5 - 7)

1. กำหนดปรัชญาและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. กำหนดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์
3. การนำเอาหลักสูตร ไปใช้
4. การประเมินหลักสูตร
5. การปรับปรุงหลักสูตร

เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของหลักสูตร การประเมินหลักสูตร จึงเป็นองค์ประกอบ

หนึ่งใน 4 องค์ประกอบคั้งนี้คือ ความมุ่งหมาย เนื้อหา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมิน (สุเม็ท ฤชานุกร 2523:9) ดังนั้นการประเมินหลักสูตรแต่ละหลักสูตรจะต้องมีการดำเนินการอยู่ เสมอ หรือเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญที่ทำให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบคุณค่า และแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรนั้น ๆ ให้มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมมากที่สุด ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จของหลักสูตร เท่ากับเป็นความสำเร็จในการจัดการศึกษาคด้วย

หลักสูตรการฝึกหัดครูของสภาการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2519 เป็นหลักสูตรปริญญาตรีทางการศึกษา ได้ " แบ่งการเรียนออกเป็น 2 ระดับ คือระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงเป็นการศึกษาช่วงแรก และระดับปริญญาตรีเป็นการศึกษาช่วงที่ 2 โดยที่ในแต่ละระดับเป็นการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จที่สามารถจะออกไปประกอบอาชีพได้และศึกษาต่อในระดับสูงต่อไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ในแต่ละระดับ ใช้เวลาเรียนไม่น้อยกว่า 4 ภาคเรียน (สภาการฝึกหัดครู 2520:8) หลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการฝึกหัดครูใช้เป็นโครงการและแนวทางผลิตครูวิชาเอกคนตรีศึกษาในวิทยาลัยครู ซึ่งปัจจุบันมีวิทยาลัยครูถึง 20 แห่ง ที่ดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษา โดยกระจายอยู่ในทุกกลุ่มวิทยาลัยครูตามภาคต่าง ๆ ในบรรดาวิทยาลัยครูที่ดำเนินการเรียนการสอนวิชาเอกคนตรีศึกษานั้น มีวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาแห่งเดียวเท่านั้นที่ดำเนินการเรียนการสอนวิชาเอกคนตรีศึกษาระดับสูง 2 ระดับ คือระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง และระดับปริญญาตรี

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้ดำเนินการเรียนการสอนวิชาเอกคนตรีศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 หลังจากการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู จึงได้เปลี่ยนมาใช้หลักสูตรการฝึกหัดครูของสภาการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2519 เป็นโครงการและแนวทางในการดำเนินการเรียนการสอนผลิตครูวิชาเอกคนตรีศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงเรื่อยมา จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2521 จึงได้ขยายการดำเนินการเรียนการสอนวิชาเอกคนตรีศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นการศึกษาช่วงที่ 2 เป็นการจัดการศึกษารวมตามหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี ปัจจุบัน (พ.ศ. 2525) วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้ผลิตบัณฑิตครูวิชาเอกคนตรีศึกษาได้ 3 รุ่น บัณฑิตครูวิชาเอกคนตรีศึกษาส่วนใหญ่ออกไปทำงานในสถาบันการศึกษา มีทั้งระดับอุดมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับประถมศึกษา

นับตั้งแต่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้ผลิตบัณฑิตครูวิชาเอกคนตรีศึกษาปรากฏว่ายังไม่มีการประเมินหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษาเลย เพื่อที่จะได้ทราบปัญหาหลักสูตร ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตร และแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษาในวิทยาลัยครู ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาวิจัย การประเมินหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษาในวิทยาลัยครู โดยมุ่งศึกษาที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยตระหนักว่าการประเมินหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษานี้ จะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องในการใช้ พัฒนา และปรับปรุงหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษา ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนและผลิตครูวิชาเอกคนตรีศึกษามีประสิทธิภาพและคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ประเมินหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษาในวิทยาลัยครูในด้าน

1.1 บริบท(Context) เกี่ยวกับ ความมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหาสาระ

1.2 ปัจจัยเบื้องต้น (Input) เกี่ยวกับ อาจารย์ นักศึกษา อุปกรณ์การเรียนการสอน ตำรา และสถานที่เรียน

1.3 กระบวนการ (Process) เกี่ยวกับ การดำเนินการเรียน กระบวนการเรียนการสอน และผลสัมฤทธิ์

1.4 ผลผลิต(Product) เกี่ยวกับบัณฑิต

2. ทำข้อบกพร่องของหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษา

3. เสนอแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษา

ปัญหาที่ข้องการ คอบในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดปัญหาที่ข้องการ คอบในการวิจัยครั้งนี้คือ

1. ความมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษา มีความเหมาะสมและความสัมพันธ์สอดคล้องกันเพียงใด

2. อาจารย์ นักศึกษา อุปกรณ์การเรียนการสอน ตำราและสถานที่เรียน รวมทั้งการดำเนินการเรียน กระบวนการเรียนการสอน และผลสัมฤทธิ์มีความเหมาะสมเพียงใด

3. บัณฑิตศึกษาศาสตร์เอกคนตรีศึกษาซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของหลักสูตร มีลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตร เพียงใด
4. หลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษามีข้อบกพร่องอะไรบ้าง
5. ควรจะปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษาในส่วนใดบ้าง

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ทำการวิจัยตามแนวทางของ แบบจำลองซีป (CIPP Model) ในกรณี ที่โครงการหลักสูตรได้ใช้ไปแล้ว โดยมุ่งประเมินแต่ละประเภทดังนี้
  - 1.1 การประเมินบริบท ประเมินความเหมาะสมและความสัมพันธ์สอดคล้อง ของความมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหาสาระ
  - 1.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้น ประเมินความเหมาะสมของ อาจารย์ นักศึกษา อุปกรณ์ ตำราและสถานที่เรียน
  - 1.3 การประเมินกระบวนการ ประเมิน ความเหมาะสมของการดำเนินการ เรียน กระบวนการเรียนการสอน และผลสัมฤทธิ์
  - 1.4 การประเมินผลิตภัณฑ์ ประเมินคุณลักษณะของบัณฑิตว่าเป็นไปตามความ มุ่งหมายของหลักสูตรเพียงใด
2. หลักสูตรที่ประเมิน ได้แก่ หลักสูตรการฝึกหัดครู ของสภาการฝึกหัดครูพุทธ- ศักราช 2519 เฉพาะหมวดหรือกลุ่มวิชาเฉพาะเอกคนตรีศึกษาทั้งระดับประกาศนียบัตรวิชา การศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรี
3. ในการประเมินปัจจัยเบื้องต้น และกระบวนการของหลักสูตร มุ่งประเมิน เฉพาะที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ในปี พ.ศ. 2526
4. ประชากรที่ใช้ทำการศึกษา เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและผลิตภัณฑ์ของหลักสูตร ได้แก่ อาจารย์ประจำภาควิชาคนตรีศึกษาในวิทยาลัยครูทั้ง 36 แห่ง นักศึกษาวิชาเอก คนตรีศึกษาชั้นปีที่ 2 ของหลักสูตร ได้แก่ระดับป.กศ.ชั้นสูงปีที่ 2 และระดับปริญญาตรีปีที่ 4 ในวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา บัณฑิตศึกษาศาสตร์เอกคนตรีศึกษา และผู้บังคับบัญชาบัณฑิตครู

วิชาเอกคนตรีศึกษา

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการประเมินส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตรนั้น ประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม อาจแตกต่างกันหรือประเมินแตกต่างกันเนื่องจากสถานภาพ ช่วงเวลาและส่วนที่เกี่ยวข้องแตกต่างกัน ให้อธิว่าเป็นข้อมูลที่ใช้ได้เนื่องจากเป็นการประเมินจากหลักสูตรเดียวกัน

ความจำกัดของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการประเมินหลักสูตรอย่างเป็นระบบเริ่มตั้งแต่ก่อนการดำเนินการใช้หลักสูตรคือวิเคราะห์และประเมินตัวหลักสูตร การดำเนินการใช้หลักสูตรคือประเมินปัจจัยเบื้องต้นและกระบวนการ และสรุปผลการใช้หลักสูตร ซึ่งต้องใช้เวลาคิดตามผลอย่างน้อย 4 ปีจึงจะครบถ้วน แต่เนื่องจากจำกัดค่านเวลา ผู้วิจัยจึงเลือกเก็บข้อมูลในช่วงเวลาเดียวในรูปของการวิจัยแบบตัดขวาง (Cross-Sectional Study) จากกลุ่มประชากรที่ต่างกัน

ความหมายของค่าที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีค่าที่ใช้เฉพาะดังนี้

หลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษา หมายถึงหลักสูตรการฝึกหัดครู ของสภาการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2519 เฉพาะหมวดหรือกลุ่มวิชาเฉพาะวิชาเอกคนตรีศึกษา

อาจารย์วิทยาลัยครู หมายถึงอาจารย์ภาควิชาคนตรีศึกษาในวิทยาลัยครูทั้ง 36 แห่งที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำอยู่ในวิทยาลัยครูในปีพ.ศ. 2526 ยกเว้นผู้ที่ เป็นบัณฑิตครูวิชาเอกคนตรีศึกษาจากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาและอาจารย์ประจำวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์ผู้สอน หมายถึงอาจารย์ภาควิชาคนตรีศึกษาในวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ในปี พ.ศ. 2526

นักศึกษาระดับป.กศ.ชั้นสูง หมายถึงนักศึกษาวิชาเอกคนตรีศึกษาระดับป.กศ.ชั้นสูง ปีที่ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาประจำภาคคัน ปีการศึกษา 2526

นักศึกษาระดับปริญญาตรี หมายถึงนักศึกษาวิชาเอกคนตรีศึกษาระดับปริญญาตรีปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ประจำภาคคันปีการศึกษา 2526

บัณฑิต หมายถึงบัณฑิตครูวิชาเอกคนตรีศึกษา จากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา รุ่นที่ 1 (พ.ศ. 2523) ถึงรุ่นที่ 4 (พ.ศ. 2526)

ผู้บังคับบัญชา หมายถึงถึงหัวหน้าภาควิชาคนตรีศึกษาในวิทยาลัยครู ผู้อำนวยการหรืออาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา และโรงเรียนประถมศึกษา ที่บัณฑิตครูวิชาเอกคนตรีศึกษาทำงานอยู่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการประเมินหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษาในวิทยาลัยครูนี้ คาดว่า จะได้รับประโยชน์คือ ทำให้ทราบคุณค่าและขอบพร้อมของหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการฝึกหัดครู โดยเฉพาะวิชาเอกคนตรีศึกษา และเป็นแนวทางในการวิจัยต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย